

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี

การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาล ที่ผู้เรียนมีประสบการณ์หลากหลาย

องค์ความรู้จากการบริการวิชาการ

อ.จิรียา อินทนา

ดร.เยาวลักษณ์ มีบุญมาก

อ.ขวัญใจ เพทายประกายเพชร

มกราคม ๒๕๖๑

.....วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีราชบุรีได้จัดการศึกษาหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาล ๑ ปี เป็นรุ่นที่ ๕ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ หากพิจารณาว่าผู้เข้าอบรมเป็นปัจจัยนำเข้าแล้วก็จะเห็นได้ว่าเป็นปัจจัยนำเข้าที่มีความแตกต่างกันในการจัดการเรียนการสอนครูจึงต้องเตรียมการจัดการเรียนการสอนอย่างดีและรอบคอบเพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์แตกต่างกัน เรียนรู้ จนไปถึงเป้าหมายได้เหมือนกัน ...

องค์ความรู้จากการบริการวิชาการ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี
เรื่อง การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาลที่ผู้เรียนมีประสบการณ์หลากหลาย

อ.จิรียา อินทนา

ดร.เยาวลักษณ์ มีบุญมาก

อ.ขวัญใจ เพทายประกายเพชร

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีราชบุรีได้จัดการศึกษาหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาล ๑ ปี เป็นรุ่นที่ ๕ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ รับผู้เข้าศึกษาที่จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ หรือเทียบเท่าในการจัดการศึกษา หลักสูตรผู้ช่วยพยาบาลรุ่นที่ ๕ นี้ มีผู้เข้ารับการศึกษารวมทั้งหมด ๑๑๘ คน นักศึกษาที่เข้ามานั้นมีที่มาหลากหลายทั้งที่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ และ ปวช. บางคนจบการศึกษาจากการศึกษานอกโรงเรียนนักศึกษา ๓ คน จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี เมื่อได้พูดคุยด้วยทำให้รับรู้ได้ว่านักศึกษาตั้งใจมาศึกษาเล่าเรียนโดยมีจุดประสงค์สำคัญคือศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้มีความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ เมื่อพิจารณาเบื้องหลังทางด้านอาชีพก็พบว่ามีหลากหลายเช่นเดียวกัน หลายคนได้เคยทำงานมาก่อนหรือกำลังทำงานอยู่ด้วย ลักษณะงานก็แตกต่างกันไป เช่น เป็นผู้ช่วยเหลือผู้ป่วยในโรงพยาบาล รับจ้างเฝ้าไข้หรือดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน ขายของอยู่ที่บ้าน เป็นพนักงานร้านสะดวกซื้อ อย่างเช่นเซเว่นอีเลฟเว่น ทำสวน เป็นต้น หากพิจารณาว่าผู้เข้าอบรมเป็นปัจจัยนำเข้าแล้วก็จะเห็นได้ว่าเป็นปัจจัยนำเข้าที่มีความแตกต่างกันในการจัดการเรียนการสอนครูจึงต้องเตรียมการจัดการเรียนการสอนอย่างดีและรอบคอบรายงานสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับฉบับนี้จะกล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาลที่ผู้เรียนมีประสบการณ์แตกต่างกัน ซึ่งพบว่าการจัดการเรียนรู้ควรมีลักษณะพิเศษดังต่อไปนี้

- ๑) ก่อนอื่นครูต้องสร้างความตระหนักว่ากำลังสอนหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาลไม่ใช่หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ที่ครูคุ้นเคยและสอนอยู่เป็นประจำ ครูต้องอ่านหลักสูตรให้เข้าใจว่าวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรนี้ต้องการอะไร ต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมมีสมรรถนะด้านใด เพียงใดโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงตามกฎหมายที่อนุญาตให้ผู้ช่วยพยาบาลทำงานอะไรบ้าง
- ๒) เมื่ออ่านหลักสูตรเข้าใจแล้วก็ต้องหันมาพิจารณาว่าปัจจัยนำเข้าคือนักเรียนที่เข้ามาใหม่นั้นมีคุณลักษณะอย่างไรจำนวน ๑๑๘ คนนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายที่เราจะทำความรู้จักให้ลึกซึ้งได้ทุกคน ฉะนั้นถ้าครูมีโอกาสดูที่จะสร้างความคุ้นเคยหรือทำความรู้จักกับนักศึกษามาก่อนบ้าง เช่น การร่วมกิจกรรมในวันปฐมนิเทศทำให้ครูและนักศึกษาได้รู้จักกัน

- ๓) ก่อนการเรียนการสอนครูต้องพูดคุยตกลงกับนักศึกษาให้เข้าใจว่าเขามาเรียนเพราะอะไร เขาต้องการอะไร เป็นความต้องการของตัวเองหรือไม่ ซึ่งแน่นอนนักศึกษาจะตอบว่า ใช่ เขาต้องการมาเรียนเองเพื่อพัฒนางานที่เขาทำอยู่ เพื่อความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ฉะนั้นครูจะต้องใช้โอกาสนี้เน้นย้ำให้นักศึกษาเห็นด้วยว่าการเรียน ๑ ปีที่กำลังจะพบนั่นเป็นความรับผิดชอบโดยตรงของเขาเอง เขาจะต้องสนใจเรื่องเรียน มีความกระตือรือร้นในการศึกษาเล่าเรียน ครูสามารถบอกเขาไปในตอนนั้นได้ว่าการเรียนเป็นความรับผิดชอบของเขา ครูที่เป็นผู้สอนจะทำหน้าที่จัดหาความรู้ จัดหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องและจัดสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยให้เขาได้เรียนรู้อย่างดี
- ๔) เมื่อจะรวมกิจกรรมการสอนครูก็ต้องชี้แจงให้นักศึกษาเข้าใจว่ารายวิชานั้นมีวิธีการเรียนอย่างไร เนื้อหาเกี่ยวข้องกับอย่างไรกับหลักสูตร ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการเรียนวิชานั้นคืออะไร ให้นักศึกษาได้มองเห็นภาพโดยรวมว่าเขาจะพัฒนาตนเองได้อย่างไร มีกิจกรรมใดบ้าง ชิ้นงานแต่ละชิ้นเก็บคะแนนหรือไม่
- ๕) ขั้นตอนการสอนครูสามารถสอนได้ตามแบบที่คุ้นเคย ใช้วิธีการต่างๆที่จะกระตุ้นความสนใจให้นักศึกษามีความสนใจและสนุกกับการเรียน แต่สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงไว้เสมอคือนักศึกษาเหล่านี้มีความรู้พื้นฐานที่วิทยาลัยรับเข้ามาเรียนคือมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๖ แต่เป็นไปได้ว่าเขาอาจจะเก็บเกี่ยวความรู้พื้นฐานนั้นไว้ได้ไม่เท่ากัน บางคนมีความรู้พื้นฐานดี เช่น วิชาคณิตศาสตร์เรียนมาอย่างเข้าใจส่งผลดีในการเรียนหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาลวิชาที่ต้องคิดเลข เช่น การคำนวณเรื่องของอาหาร หรือสารน้ำที่จะให้กับผู้ป่วยหรือที่ผู้ป่วยได้รับหรือการดูความสมดุลของน้ำที่ผู้ป่วยได้รับกับปัสสาวะ สิ่งเหล่านี้ต้องใช้ความถนัดทางด้านตัวเลข ในขณะที่บางคนอาจจะไม่ถนัดหรือไม่ชอบเลย ฉะนั้นครูจะต้องให้ตัวอย่างหรือทำเรื่องที่ซับซ้อนให้เป็นเรื่องง่าย ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของเกสตัลท์ที่บอกว่าการเรียนนั้น ถ้าเรียนจากง่ายไปยากก็จะช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจและติดตามความก้าวหน้าของตัวเองได้ ทำให้พัฒนาตนเองให้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการได้ ฉะนั้นครูจะต้องเริ่มต้นการสอนด้วยตัวอย่างหรือบทเรียนที่ง่ายไม่ซับซ้อนก่อน
- ๖) นอกจากความรู้พื้นฐานที่อาจจะไม่เท่ากันแล้วยังมีความแตกต่างเรื่องอายุของนักศึกษาที่เข้ามาเรียนมีอายุตั้งแต่ ๑๙ ปีไปจนถึง ๕๒ ปีเมื่ออายุที่แตกต่างกันมากเช่นนี้ ก็ย่อมทำให้ครูจะต้องพิจารณาว่านักเรียนคนใดที่คิดได้ไว เรียนรู้ได้เร็ว และนักเรียนคนใดที่เรียนรู้ได้อย่างช้าๆ ครูอาจตั้งแนวทางไว้โนใจได้ว่าทุกคนเรียนรู้ได้เท่ากัน จัดการเรียนรู้นั้นอาจจะเกิดขึ้นได้ในเวลาที่

ต่างกัน ฉะนั้นครูจะต้องใจเย็นพอที่จะรอให้เขาพัฒนาได้ แต่ก็ต้องอยู่ในเวลาที่หลักสูตรกำหนด ฉะนั้นการรออย่างเดียวนักเรียนที่ช้าก็จะได้ผล ครูก็ต้องหาวิธีการสอนการแนะนำเพิ่มเติมให้นักศึกษาด้วย

- ๗) ครูควรสร้างการสอนของตนเองให้มีความน่าสนใจด้วยการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย หรือหาตัวอย่างเรื่องราวที่อยู่ในความสนใจของสังคมและของนักศึกษา สิ่งเหล่านี้เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษารู้สึกผ่อนคลายและเข้าถึงความสำเร็จได้ง่ายขึ้น หากนักศึกษาได้มีประสบการณ์แห่งความสำเร็จเขาก็จะมีกำลังใจในการที่จะเรียนรู้ต่อไป
- ๘) ครูจะต้องหาแนวทางปฏิบัติร่วมกับนักศึกษา ให้เขาได้ร่วมกำหนดข้อตกลงที่จะเรียนร่วมกันซึ่งเขาจะต้องเป็นคนที่แสดงความคิดเห็นด้วยว่าในการเรียนร่วมกันนั้น ควรมีกฎระเบียบอย่างไร เช่น จะนั่งอย่างไร ส่งการบ้านอย่างไร ติดต่อสื่อสารกันได้ด้วยวิธีใดบ้าง นอกจากกฎระเบียบในห้องแล้วยังมีกฎระเบียบอื่นทั้งหมดที่นักศึกษาจะต้องเห็นพ้องต้องกัน เช่น ในเรื่องของการแต่งกายเวลาที่มาเข้าเรียน การจอตกรการรับประทานอาหาร การใช้ห้องน้ำ รวมทั้งการใช้คำพูดที่สุภาพด้วย
- ๙) แม้จะมีกฎระเบียบในการเรียนในห้องเรียนและใช้ชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเรียนร่วมกันแล้ว ครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะส่งผลให้นักศึกษาเรียนได้อย่างมีความสุขหรือไม่ การเรียนรู้อย่างมีความสุขจะทำให้เรียนรู้ได้ดี ฉะนั้นถ้าในขณะที่นั่งอยู่ในห้องเรียนแล้วนักศึกษาจะต้องหวาดผวาทะสิหรือกลัวคำตำหนิจากครูอยู่ตลอดเวลาจะทำให้นักศึกษาไม่มีความสุขในการเรียน ครูจะต้องสร้างบรรยากาศที่เรียกว่าพื้นที่ปลอดภัยให้เกิดขึ้นในห้องเรียนให้ได้ พื้นที่ปลอดภัยก็คือการยอมรับความคิดเห็น ท่าทีหรือทัศนคติที่ถึงแม้จะไม่ถูกต้องตามตำรา ตามแนวปฏิบัติเดิม แต่เบื้องต้นต้องยอมรับไว้ก่อน การยอมรับนี้ไม่ได้บอกว่าสิ่งที่ผิดนั้นถูกแต่เป็นการยอมรับในตัวตนของเขา ยอมรับว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของห้องเรียน ยอมรับว่าเขามีความคิดเป็นของตัวเอง หลังจากนั้นจึงค่อยก้าวเข้าสู่การวิพากษ์ การแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้ง
- ๑๐) แน่แน่นอนว่าในการอยู่ร่วมกันของคนจำนวนมากจะมีทั้งคนที่ชอบและไม่ชอบกัน ครูจะต้องคอยดูแลเอาใจ สนใจปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียน หรือการอยู่ร่วมกันของนักศึกษา เมื่อมีข้อขัดแย้งมีการถกเถียง ครูจะต้องให้ความสนใจ และจะต้องพยายามถามให้ทราบถึงที่มาของปัญหานั้นให้เร็วที่สุด เนื่องจากการเรียนของนักศึกษาไม่ได้เรียนทุกวัน เวลาที่นักศึกษามาพบกันนั้นมีเพียงวันศุกร์เสาร์ และอาทิตย์ ส่วนวันจันทร์ถึงวันพฤหัสบดีเขาแยกย้ายกัน

ไปทำงาน และดำเนินชีวิตส่วนตัว ฉะนั้นเมื่อมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้น ต้องพยายามบริหารจัดการให้เรียบร้อยภายในวันนั้นๆ หรือในช่วงนั้นโดยเร็วที่สุด

๑๑)จากการที่นักศึกษาที่มีมาที่แตกต่างกัน การขัดเกลาที่เขาได้รับมาก่อนจึงแตกต่างกันด้วย ในช่วงเริ่มต้นนักศึกษาบางคนไม่มีมารยาทที่ดีในการที่จะติดต่อสื่อสาร หรืออยู่ร่วมกับผู้อื่น ครูจึงต้องเป็นผู้นำและเป็นตัวอย่างในการที่จะสะท้อนให้นักศึกษาได้เห็นว่าสิ่งใดที่เขาทำไม่ถูก โดยที่ครูไม่ใช้อารมณ์ ไม่บ่นว่าให้รู้สึกเสียใจ แต่จะต้องชี้แนะว่านักศึกษาทำไม่ถูกอย่างไร ที่ถูกต้องควรเป็นอย่างไร

๑๒)ควรมีชั่วโมงการพบครูประจำชั้นหรืออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสพูดคุยถึงความสุขและความทุกข์ในการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งแน่นอนว่าบางครั้งอาจมีเรื่องของชีวิตส่วนตัวปะปนเข้ามา เช่น ความยากลำบาก หรือข้อจำกัดที่จะทำให้การเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น ครูคงไม่สามารถที่จะช่วยเหลือแก้ไขปัญหาชีวิตส่วนตัวได้ทั้งหมดทุกปัญหาแต่อย่างน้อยทำให้นักศึกษาได้รับรู้ว่าสังคมของวิทยาลัยสังคมของการมาเรียนรู้ร่วมกันในหลักสูตรนี้มีความอบอุ่น มีมิตรภาพที่จะผูกพันกันได้ต่อไป

๑๓)การที่นักศึกษามาเรียนเพียงวันศุกร์เสาร์อาทิตย์และวันอื่นๆก็ต้องแยกย้ายกันไปทำงาน จะทำให้พวกเขาได้มีเวลาพบปะกันไม่มากนักเพราะในแต่ละวันการเรียนจะเริ่มตั้งแต่เช้าไปจนถึงเย็น นักศึกษาควรจะได้วางแผนว่าใน ๑ ปีที่มาเรียนรู้ร่วมกันนี้ จะเกิดอะไรขึ้นบ้าง ทั้งด้านของวิชาการและทางด้านของสัมพันธภาพทางสังคม จึงควรที่จะมีการจัดตั้งหัวหน้าห้องหรือประธานและคณะกรรมการฝ่ายต่างๆที่จะช่วยกันดำเนินกิจกรรมทั้งการเรียนและกิจกรรมเสริมให้เป็นไปตามความเหมาะสม นักศึกษาควรได้วางแผนร่วมกับครูประจำชั้นว่าการเรียนในห้องมีจำนวนระยะเวลากี่เดือน นักศึกษาจะใช้ชีวิตอย่างไร การเรียนที่จะต้องเป็นการฝึกงานจะเริ่มต้นขึ้นเมื่อใด นักศึกษาต้องเตรียมตัวอย่างไร ในเรื่องของการเตรียมตัวนักศึกษาหลายคนมีความตื่นเต้นอยากจะทำให้ชีวิตของตัวเองประสบความสำเร็จในการเรียน อยากจะเรียนให้สำเร็จ บางครั้งสิ่งที่เขาแสดงออกก็จะแสดงออกมาในรูปแบบของการเตรียมหาเสื้อผ้า เครื่องแบบสำหรับใส่ทำงาน เครื่องแบบสำหรับฝึกงาน ซึ่งก็จะช่วยสร้างบรรยากาศของการอยากเรียนสร้างบรรยากาศของการพยายามไปสู่ความสำเร็จได้ด้วยเช่นกัน

๑๔)ครูต้องหาโอกาสให้นักศึกษาได้มีกิจกรรมร่วมกัน หรือร่วมกับวิทยาลัย เพื่อสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันสร้างมิตรภาพในฐานะเพื่อนร่วมรุ่น ชักชวนให้นักศึกษาได้เก็บภาพบรรยากาศ

ของการเรียนตั้งแต่วันที่เริ่มต้นเข้ามาเรียนไปจนถึงช่วงท้ายของการเรียนที่เขาได้ใช้ชีวิตร่วมกัน จะช่วยสร้างความประทับใจให้กับนักศึกษาและสานต่อกลุ่มเพื่อนที่มีมิตรภาพที่ดีต่อกันด้วย

๑๕) สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือการสร้างจิตสำนึกพยายามพูดกับนักศึกษาบ่อยๆ ให้เขารับรู้ว่าการที่เขาเป็นผู้ช่วยพยาบาลนั้น เป็นสิ่งที่มีเกียรติยศศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของทีมสุขภาพ เช่นเดียวกัน ครูต้องชื่นชมยกย่องและสร้างให้เขารู้ ภูมิใจ ในตัวเอง อย่าให้เกิดความรู้สึกต่ำต้อย แต่ควรสอนให้นักศึกษารู้ว่าจะทำงานร่วมกับผู้อื่น จะติดต่อประสานงานทั้งภายในทีมและภายนอกอย่างไรจึงจะเหมาะสม

๑๖) นักศึกษาที่เข้ามาเรียนในหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาลนี้ส่วนใหญ่มีฐานะยากจนถึงปานกลาง มีประสบการณ์การต่อสู้ดิ้นรนในชีวิตมาก่อน สิ่งนี้จึงถือเป็นข้อได้เปรียบของนักศึกษาหลักสูตรนี้ ที่จะมีโอกาสทำความเข้าใจความรู้สึกของผู้ป่วยได้ดี เพราะตัวเขาเองก็เคยมีชีวิตที่ยากลำบาก หรือมีข้อจำกัดต่าง ๆ นานามาก่อน ครูจะต้องใช้โอกาสนี้ทำให้นักศึกษาได้เข้าใจผู้ป่วยที่มารับบริการว่าบางครั้งผู้ป่วยก็ไม่ได้ทำตามแพทย์สั่งทั้งหมด บางครั้งผู้ป่วยก็ออกแบบวิธีการปฏิบัติด้วยตัวเองตามสภาพชีวิตตามอุปกรณ์ที่มีอยู่ในบ้าน บางครั้งผู้ป่วยก็มาพบแพทย์ตามทีนัดหมายไม่ได้ อาจจะเป็นเพราะขาดงานไม่ได้ หรือไม่มีพาหนะที่จะเดินทางมาได้ ฯลฯ อย่างน้อยนักศึกษาที่มีประสบการณ์แบบนี้ก็จะเข้าใจผู้ป่วยได้ดีขึ้น ครูต้องรีบสอน โดยบอกเขาวานี้ไง นี่คือชีวิตจริงของคน ฉะนั้นการเป็นผู้ช่วยพยาบาลคือด้านหน้าที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ป่วยก่อนใครๆ จึงต้องระมัดระวังคำพูด และท่าทาง อย่าให้เป็นปฏิบัติกร หรือคุกคามผู้ป่วยที่มีข้อจำกัดมากมายในชีวิตอยู่แล้ว ครูต้องพูดไปถึงการแสดงออกเมื่อเราได้พบผู้ป่วยที่ไม่ทำตามรูปแบบการดูแลของบุคลากรสุขภาพ ว่าโปรดอย่าตะคอก อย่าตำหนิติเตียนผู้ป่วย ต้องคำนึงไว้เสมอว่า เขาก็มีข้อจำกัดในชีวิตเหมือนกัน

สิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นเป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาล รุ่นที่ ๕ ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนราธิวาส ซึ่งเป็นประสบการณ์การสอนผู้ช่วยพยาบาลที่มาจากผู้ที่มีประสบการณ์หลากหลาย มีรูปแบบการดำเนินชีวิตต่างกัน มาจากที่ต่างกัน การปฏิบัติดังกล่าวเป็นสิ่งที่จะหล่อหลอมให้นักศึกษาได้ผ่านการศึกษาดูแบบเป็นหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาลตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และมีคุณสมบัติตามที่หลักสูตรกำหนดได้